

Hadde Martin Tranmæl orket politikken uten Nordmarka?

Guds frie natur

Anders Skaiå

MED ANDRE ORD

Mimir Kristjánsson skrev i Klassekampen 28. april at Martin Tranmæls store innflytelse i norsk politikk skyldes hans avholdenhet fra alkohol og kvinner, og at de eneste forlystelser han unnet seg var bøker, teater og turer i Guds frie natur. Ja, Guds frie natur ble livgivende for Tranmæl, og vandreturer i Nordmarka ga frihet, men også base for klassekamp.

Martin Tranmæl (1879–1967) vokste opp på gården Tranmælsøyen i Trøndelag. I 1898 dro han til Kristiania og ble fanget av de radikale strømningene, og klasseforskjellene som han opplevde i Kristiania oppørte ham. Men han fant frihet i Nordmarka. «Da han flyttet til Kristiania, lå Nordmarka der», skriver Håkon Lie om Tranmæl.

Her fant han sin turkamerat for livet, Einar Gerhardsen, som var lommekjent i marka, og som tidlig spurte Tranmæl om han gikk noe i marka.

Det tok ikke lang tid før Einar Gerhardsen, Håkon Lie og Martin Tranmæl gikk i Nordmarka sammen. Det finnes bilder av dem i Nordmarka i mellomkrigstiden i spartanske koier med kaffekjelen på ovnen, et enkelt liv, et liv rundt kaffebålet i skogen med allsang, og parafinlampen som tennes i skumringens første time for fellesskap og stemming. Før de alle tre fikk egne hytter i Nordmarka, leide de enkle koier for et par kroner av skogsherre Løvenskiold i Nordmarka.

Gerhardsen skriver i «Unge år» at politikk var morsomt, men at han ikke hadde holdt ut uten Nordmarka, men selvfølgelig ble det snakket politikk i marka, skriver han. Hytta til Gerhardsen, «Kristi Rolighet» på Kolsåstoppene, Håkon Lies hytte på Mylla og Martin Tranmæls hytter i Lommedalen og Maridalen ble brukt til fraksjonsvirksomhet og klassekamp. På hytta til Gerhardsen sang de rallarviser og arbeiderviser, de leste høyt, dikt, romaner og kulturhistorie, bøker med politisk innhold, ja det ble mye politikk. Og så sang de «Internasjonalen» på verandaen før de gikk til sengs.

Kostholdet var enkelt, med brød, kakao, og innimellom melk, og fiskeboller eller torskerogn til

FRISK FIRKLØVER: Håkon Lie, Einar Gerhardsen, Martin Tranmæl og Rolf Gerhardsen. På hyttetur i Nordmarka i 1920-åra.

FOTO: ARBEIDERBEVEGELSENS ARKIV OG BIBLIOTEK

FAKTA

Tranmæl og marka:

■ Ap-politikeren Martin Tranmæl (1879-1967) har blitt stående som et politisk kraftsentrum. Mye av denne krafta hentet Tranmæl i naturen, skriver Anders Skaiå i dette essayet.

■ Sammen med Einar Gerhardsen og Håkon Lie gikk Tranmæl lange turer i Nordmarka, der de nøt friheten og diskuterte.

■ Til forskjell med naturromantikere som appellerte til de øvre klassene, var arbeidernes friluftsfolk opptatt av fellesskapet også i den frie naturen, skriver Skaiå.

middag. Gerhardsen skriver at da de skulle ut i Nordmarka «skrudde de av knotten» som betydde at når de var ute av byen var de frie mennesker, og de kunne gå gjennom Nordmarka «mil etter mil gjennom fin granskog, langs villre elver og blanke vann. Stillhet, frihet og fred.»

Tranmæl, Gerhardsen og Lie søkte å integrere arbeidsfolk i «friluftslivskulturen». Turer i Nordmarka skulle ikke bare være forbeholdt «knickersadelen» som hadde med ferie og god økonomi. Arbeiderklassen skulle også nyte friheten i marka. Frisk luft og teltliv i Nordmarka ga helsebot og frihet for mange som hadde dårlig råd, bodde trangt og hadde lange arbeidsdager med usunne arbeidsforhold og dårlig luft i arbeidslokalene.

De bynære områdene som Nordmarka var derfor viktige for de som ikke hadde råd til dyre turer til fjellet. Turene gikk til Kikuttoppen, Liggeren, Blankvannsbråtan, Ullevålsseter, Øyungsvannet, Sandungen, Katnosa og Spålen.

Til forskjell fra «knickersadelen» dro arbeiderklassen ikke innover i marka med turprogram eller folkehelseprogram, det var dem fremmed, turen hadde et annet formål, det var fisken i stryken på Katnosa, blåbærene ved Kobberhaugene som fristet og allsang rundt kaffebålet.

Turer i Nordmarka inngikk i Tranmæls arbeid om «en frigjøring av det enkelte menneske.» Friluftslivet var etter Tranmæls mening den mest naturlige form for fysisk oppfostring. I en tale i Folkets Hus i Oslo på 1930-tallet la han vekt på at friluftslivet

«Frisk luft og teltliv i Nordmarka ga helsebot og frihet»

«opelsker det beste i oss» det er livsmot og livskraft, og det er noe for ungdommen å bygge på.

Mens «tindefilosofene» Næss og Zappfe ble lokket til de høyeste tindene i «The Northern Playground» i Jotunheimen, og bedrev det som Rune Slagstad

kaller for «fjelling» og besteg de bratteste tinder alene i ensomhet i Jotunheimen, gikk Tranmæl og hans menn i flokk og følge opp på de høyeste kollene i Nordmarka. Oppkuven, Kollern og Svarttjernshøgda ble Nordmarkas svar på Galdhøpiggen, Fanaråkken og Store Skagastølstind i Jotunheimen.

Og mens Fridtjof Nansen drev mil etter mil over isøde mot polene, og kjempet en ensom daglig kamp mot de mektige naturkreftene gikk Tranmæl, Gerhardsen og Lie i flokk og følge i Nordmarkas dype skoger, over vasstrukne gamle myrer, med lukten av urskog og gran, kaffebål og forberedte politiske diskusjoner og klassekamp under Nordmarkgranas grønne kjole.

Forskjellene til tross, de hadde noe til felles: de appellerte til friluftslivets frihet. Næss og Nansen appellerte til «knickersadelen», mens Tranmæl og hans menn appellerte til arbeiderklassen, til et sunt og asketisk liv uten alkohol og fest. «Spritkaffedoktor» på tur i Nordmarka var ikke noe for Tranmæl og hans menn. Friluftslivet skulle dyrke frem enkeltmenneskets frihet. Politikk var viktig for Tranmæl og hans menn, men uten Nordmarka er det ikke sikkert de hadde orket å drive den frem.

Anders Skaiå,
natursosiolog

anders.skaia@asd.dep.no